CONCEPTUAL AND ETIOLOGICAL APPROACHES OF PARENTAL ATTITUDES MANIFESTED WITHIN ROMANIAN TRANSNATIONAL FAMILIES

Marian PÎSLARIU,
PhD. Candidate, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi

Abstract: The present study attaches major importance to transnational parenting, an extremely common phenomenon in the context of globalization, the development of information and communication technology and means of air transport, and aims to explore a new sphere of family sociology generated by the diversity and plurality of the contemporary world, focusing on the presentation of the most relevant aspects that can describe "what it is like to be a parent working abroad". Thus, this paper tries to broaden the horizon of understanding the phenomenon of migration as a social practice and to highlight the specific characteristics of distance parenting, beyond numbers.
Our attention is directed to the study of the transnational family, because it can give us access to the understanding of this particular type of parenthood, namely, transnational parenting.
Alternative models for understanding the effects of migration are proposed, with an emphasis on how they influence child-rearing practices and how children-parents relate.

Keywords: parenting, transnational motherhood, transnational families, migration, Romanians

Introducere

În descrierea cărții „Coppie e famiglie. Non è questione di natura", Saraceno (2016), afirmă că familia și cuplul sunt printre cele mai reglementate instituții sociale existente. Societatea definește care dintre relațiile de cuplu și generație sunt „legitime" și recunoscute drept familie în funcție de schimbările istorice, culturale sociale și demografice, conferind în permanență o relevanță socială și juridică care reglementează criteriile ce definesc și alcătuiesc o familie.

Același autor afirmă că schimbările date de societatea actuală fac ca familia să se prezinte „ca un fenomen în schimbare, ca un caleidoscop"(Saraceno, 2016). Mai multe cercetări au arătat faptul că familia se prezintă „într-o formă mult mai rafinată decât cea din trecut" (Lupu, 2011, p. 112), cunoscând o nouă organizare și structură. Pe lângă tipologiile familiale prezentate în literatura de specialitate și deja bine cunoscute, precum familia normală (reprezentantă de grupul primar și caracterizată de puternice relații de tipul face to face), familia nucleară (care este compusă din părinți și copii), familia lărgită (care cuprinde până la două generații ascendente sau descendente), apare o nouă tipologie, și anume *familia transnațională.*

Un rol extrem de important în dezvoltarea existenței transnaționale, este jucat de progresul tehnologiei informației și al comunicării (TIC), care permite interacțiunea virtuală video și audio permanentă, la o calitate ridicată, precum și de dezvoltarea infrastructurii și serviciilor de transport aerian low-cost, care facilitează unui număr tot mai mare de persoane să fie interconectate fizic, ușor și cu costuri relativ reduse. (Ducu, 2018).

1. Considerații generale și delimitării conceptuale

2.1. Considerații generale

Studiu de față urmărește să descrie fenomenul parentalității transnaționale prin intermediul unei ample revizuiri a literaturii de specialitate, care reglementează cadrul general al parentalității și familiei afectate de migrație.

Pornind de la teoria descrisă de Christalis și Fowler (2015), potrivit căreia efectele fericirii cunoscuților unei persoane asupra propriei stării emoționale „ar trebui să depindă de cât de apropiați sau depărtați sunt" (Christakis & Fowler, 2015, p. 63), fiind mult mai probabil ca oamenii care locuiesc aproape și au legături strânse să-și preia reciproc stările sufletești, ne propunem să prezentăm care sunt mecanisemele prin care părinții plecați în străinătate reușesc să-și exercite optim rolul de părinte, în ciuda distanței fizice și să mențină relații pozitive cu membrii familiei rămași acasă.

Ținând cont de faptul că „locul și rolul părinților în educația copiilor și în relația cu procesul de formare al acestora au suferit o serie de modificări semnificative în societatea românească contemporană" (Mareș, 2015, p. 212), se observă la nivelul simțului comun că acest tip de parentalitate la distanță este perceput ca fiind unul „deficitar", deoarece apare deseori presupoziția că părintele plecat în străinătate reușește cu greu sau chiar eșuează în a „fi un bun părinte" de la distanță, fiind învinuit pentru problemele cu care se confruntă copiii rămași acasă sau eșecurile pe care aceștia le înregistrează în plan socio-educațional (Zentgraf & Chinchilla, 2012, p. 1). Dacă ne referim la gen, și analizăm stereotipurile care apar, observăm că în societatea românească încă se remarcă o tendință de genizare a rolului de părinte și în continuare mamele migrante sunt cele care au o imagine negativă în comparație cu imaginea formată asupra bărbaților care lucrează în străinătate. Studiile arată că în România, plecarea tatălui este acceptată sau mai ușor tolerată din considerentul că, aceasta oferă un suport financiar mai important pentru familie și are rolul principal în asigurarea întreținerii gospodăriei, chiar dacă rupe relația cu familia, în timp imaginea despre majoritatea mamelor care se află la muncă în străinătate și care de regulă activează în sectoare de muncă care nu necesită o calificare profesională sau studii de specialitate într-un anumit domeniu de activate, este una în general negativă, considerându-se despre acestea că „își sacrifică copiii pentru bani" (Ducu & Roth, 2009, p. 161). Această abordare poate fi explicată prin intermediul cercetărilor din perspectivă feministă, „care se concentrează asupra unei examinări îndeaproape a locului femeilor în istorie și în societate, având ca obiect central rolul domestic al femeii" (Lupu, 2011, p. 119), dar și prin intermediul cercetărilor referitoare la așteptările de gen bazate pe diviziunea internațională a muncii (Aranda, 2003, p. 611).

Potrivit lui Oakley (apud Lupu, 2011, p. 120), înainte de industrializare femeile au avut un rol economic important în cadrul familiei, dar odată cu dezvoltarea societății industriale, au apărut și o serie de argumente care să întărească diviziunea sexuală și stereotipul potrivit căruia locul de drept și natural al femeilor ar fi spațiul domestic. Pe de altă parte, alte studii susțin că, deși așteptările și sancțiunile sociale tind să se concentreze în mod special asupra mamelor, tații plecați în străinătate suferă ca urmare

a faptului că nu sunt lângă familie și copil/copii, ajungând cel mai adesea să fie afectați de depresie și să se refugieze în consumul alcool pentru a diminua pentru moment starea de neliniște, dispoziția tristă sau disconfortul general (Schmalzbauer 2004, Dreby 2010, apud. Herrera, 2013, p. 481). Bryceson (2019) afirmă că „în timp ce unele persoane decid unilateral să emigreze căutând beneficiul economic individual sau să distanțeze de propria familie din anumite considerente ce țin de relaționarea dintre membrii care o alcătuiesc și de climatul intrafamilial, majoritatea părinților emigranți încă poartă acel simț al obligației față de familie și asigurarea bunăstării acesteia" (Bryceson, 2019, p. 6).

De observat este faptul că în majoritatea studiilor care au vizat acest fenomen care vizează efectele migrației înregistrate asupra relației copil-părinte, autorii au descoperit că părinții migranți care trăiesc separat de copiii lor, deși continuă să se implice în educația acestora de departe, se simt anxioși, vinovați și deprimați (Bernhard et al. 2009; Dreby 2006; Fresnoza-Flot 2009; Horton 2009; Moran-Taylor 2008; Parreñas 2005; Viruell-Fuentes 2006; Zontini 2004, apud.) și, în unele cazuri, plecarea părinților în străinătate duce la slăbirea relațiilor dintre copil-părinte (Haagsman și Mazzucato 2014), afectând negativ bunăstarea subiectivă a părinților migranți.

Totuși, apare o limită a acestor cercetări care relevă că părinți transnaționali întâmpină dificultăți emoționale și de sănătate din cauza separării de copiii rămași în țară, majoritatea folosind doar metode de cercetare calitativă, la scară relativ mică, fără ca rezultatele obținute să poată fi generalizate pe întreaga populație. Rezultatele studiilor care au fost realizate la o scară mai mare, folosind un mixt metodologic sau de factură cantitativistă, nu au fost comparate raportat la un grup de control (Dito et al., 2016; Haagsman et al., 2015).

Dacă ne raportăm la România, s-a observat că fenomenul parentalității transnaționale nu prezintă un mare interes, comparativ cu problematica copiilor rămași acasă sau a fenomenului migrationist.

În ultimii ani, în țara noastră au apărut o serie de inițiative care au fost elaborate, implementate și testate inițial în străinătate și ulterior adaptate specificului cultural românesc, de a sprijini copii afectați de migrație, sau copii remigranți, prin asigurarea unor cursuri de tip „after-school" (Fundația Alternative Sociale din Iași, Organizația Salvați Copii). Aceste inițiative s-au concentrat în special pe acordarea de servicii și beneficii directe copiilor care au unul sau ambii părinți plecați la muncă în străinătate și indirecte persoanelor de sprijin, de regulă, membrii ai rețelei de rudenie. În schimb, părinții plecați în străinătate nu au beneficiat de un suport de specialitate, consiliere în vederea dezvoltării abilităților parentale sau gestionării situației date de noul context, pentru a face față și a gestiona separarea de familie ca urmare a migrației lor în străinătate, decizia acestora fiind considerată ca fiind strict voluntară, fără a fi analizați factorii de mediu, psiho-sociali sau conjuncturile care i-au determinat să plece în străinătate la muncă, precum lipsa veniturilor necesare acoperii nevoilor zilnice, datoriile acumulate în timp ș.a.m.d. Totuși, s-a observat că statul nu a elaborat o strategie clară și eficientă pentru diminuarea acestui fenomen și mai mult, problematica

exercitării parentalităţii la distanţă nu a reprezentant un subiect de maxim interes care să conducă la elaborarea unor politici sociale în domeniu.

După aderarea României în Uniunea Europeană, autorităţile statului au evidenţiat problematica copiilor rămaşi acasă şi au atras atenţia asupra efectelor negative înregistrate, fără însă a integra în această ecuaţie, părinţii plecaţi la muncă în străinătate şi a interveni unitar prin crearea unor echipe multidisciplinare care să ofere servicii specializate atât copiilor, cât şi părinţilor plecaţi în străinătate.

Spre exemplu, dacă ne raportăm la acordarea de servicii familiilor afectate de migraţie, se poate constata că balanţa, în ceea ce priveşte intervenţia directă prin includerea în anumite programe de consiliere psiho-socială, a fost inclinată în favoarea copiilor rămaşi acasă, din considerentul, bine determinat, că aceştia prezintă un grad mai mare de vulnerabilitate în faţa riscurilor şi provocărilor generate de privarea de figura maternă sau paternă, comparativ cu părinţii, fără a se pune un accent important pe rolul părintelui aflat în străinătate asupra dezvoltării psiho-socio-educaţionale a copilului şi a crea premisele necesare revenirii părinţilor din străinătate.

Serviciile de care au beneficiat unii părinţi plecaţi în străinătate, au vizat în principal dimensiunea de informare a acestora, realizată prin mass-media sau de către personalul din cadrul serviciilor publice de asistenţă socială de la nivelul comunelor sau a direcţiilor de servicii sociale de la nivelul municipiilor, unităţile publice de învăţământ sau direcţiile generale de asistenţă socială şi protecţie a copilului, cu privire la conştientizarea efectelor plecării lor în străinătate asupra copiilor şi la importanţa respectării obligaţiilor parentale morale şi legale (de delegare a drepturilor/autorităţii părinteşti potrivit Legii 272/2004*** Republicată şi HG 691/2015) care le revin în perioada cât sunt plecaţi în străinătate şi nu se află alături fizic de copilul/copii lor, cu scopul de a diminua stresul experimentat şi „de a dezvolta strategii parentale eficiente în noul cadru" (De Haan, 2011, p. 381).

2.2. Delimitări conceptuale

Familia transnaţională constituie un mediu de sprijin temporal şi spaţial multidimensional pentru migranţi, în care legăturile de rudenie se extind peste graniţele naţionale, politice şi culturale (Chavez 1992; Hondagneu-Sotelo 2001; Parrefias 2001, apud. Aranda, 2003, p. 609).

Familiile transnaţionale sunt direct influenţate de fluctuaţiile apărute în cadrul pieţei forţei de muncă şi de politicile de stat şi sunt din ce în ce mai numeroase. Acestea reprezintă o formă instituţională a interdependenţei umane care evoluează şi care deservesc nevoile emoţionale şi materiale în lumea globalizată a secolului XXI (Bryceson, 2019, pp. 2–3).

Atenţia asupra familiilor transnaţionale a apărut odată cu studiile despre migraţie, comunitatea diasporei şi globalizare, care au descris o parte din caracteristicile acestor familii.

Ele sunt constituite din legături relaţionale care vizează bunăstarea şi sprijinul reciproc şi oferă o sursă de identitate. Raţiunea lor fundamentală de a fi, o reprezintă bunăstarea reciprocă, iar de-a lungul timpului, acestea au trebuit să facă faţă

atrocităţilor genocidului, războaielor, migraţiei forţate şi legilor imigraţiei intolerante, iar membrii familiei au fost separaţi forţat unii de ceilalţi.

Necesitatea studierii acestui subiect, a apărut în momentul în care cercetătorii au dorit să surprindă dacă migraţia feminină provoacă dezintegrarea familiilor sau permite apariţia unui alt tip de familie.

În 1997, Hondagneu-Sotelo şi Avila au introdus termenul maternitate transnaţională şi au concluzionat în studiul lor faptul că mamele migrante întreţin legături durabile cu copiii lor, în ciuda tensiunilor şi contradicţiilor existente în jurul acestor practici (Herrera, 2013, pp. 478–479).

În familiile transnaţionale, prezenţa fizică este înlocuită cu ceea ce Herrera (2013) numeşte „prezenţă imaginată", şi la fel ca în familiile tradiţionale, în familiile transnaţionale distribuirea rolurilor se bazează pe inegalităţile în relaţiile dintre bărbaţi şi femei, părinţi şi copii. Aşadar, relaţiile de putere implicate în deciziile, interesele şi strategiile familiei nu sunt lăsate deoparte atunci când ne referim la familiile de migranţi (Herrera, 2013, p. 480). În general, studiile asupra familiilor transnaţionale se axează pe caracterul complex şi asimetric al relaţiilor dintre membrii familiei şi modul în care aceste relaţii se modifică ca urmare a separării spaţiale (Sørensen & Vammen, 2014, p. 92). În fapt, autorii care studiază acest fenomen, caută răspuns la întrebarea cum reuşesc membrii familiilor, în principal cei care migrează, să îşi menţină legăturile afective şi să-şi exercite în continuare anumite roluri dincolo de graniţe, şi care sunt efectele produse de schimbarea tiparelor, practicilor şi dinamicilor date de migraţia unui membru asupra funcţionalităţii acestor familii transnaţionale şi implicit a propriei lor bunăstării.

În România primul studiu complex realizat asupra familiei transnaţionale, care a vizat subdomeniul maternităţii transnaţionale a fost realizat de către Viorela Ducu (2011) în lucrarea „Strategii ale maternităţii transnaţionale: cazul femeilor din România". Plecând de ipoteza că maternitatea transnaţională funcţionează, autorul a dorit să afle care sunt strategiile maternităţii transnaţionale în cazul femeilor migrante din România. Demersul a vizat de asemenea oferirea unui răspuns argumentat la acuzaţiile care erau frecvent utilizate şi care planau asupra mamelor, acelea că îşi „abandonează copii rămaşi acasă".

Spre deosebire de migrarea în masa din secolul 19 în care oamenii îşi părăseau casele lor definitiv, şi îşi permiteau să menţină un contact foarte scăzut cu familiile lor de origine (Moberg 1951, apud. Bryceson, 2019, p. 5), existenţa familiilor transnaţionale din secolul XXI se bazează inevitabil mobilităţile globale virtuale pe care le pot accesa oamenii. Cu forme mai rapide şi mai de încredere de transport internaţional, de comunicare pe internet şi de tranzacţii bancare globale, migranţii internaţionali din prezent, au la îndemână o multitudine de modalităţi directe şi indirecte de a menţine contactul familial, de a oferi sprijin şi de a menţine relaţiile afectuoase cu copiii şi ceilalţi membri ai familiei sau cu alte persoane apropiate. Relaţiile şi schimbul de relaţii circulă între membrii familiilor transnaţionale şi se bazează în mare măsură pe tehnologia digitală, a telecomunicaţiilor şi călătoria pe calea aeriană. Observăm că noua tehnologie

5G permite o eficienţă crescută în ceea ce priveşte asigurarea conexiunii de internet, fiind tot mai folosită de către populaţie.

Capacitatea migranţilor de a comunica instantaneu cu membrii familiei aflate la distanţă prin mesaje text, telefonic şi alte forme variate de reţele sociale, au fost axiomatice faţă de iniţierea, mentenanţa şi expansiunea familiilor transnaţionale (Bryceson, 2019, p. 6).

2.2.1. Conceptul de parentalitate

Cuvântul **parentalitate (parenting)** provine din verbul latin *parere,* un cuvânt care poate fi definit ca „acela din care izvorăşte sau derivă ceva, o sursă, o cauză, o origine" (Oxford English Dictionary, apud. Holden, 2015, p. 14). În timp, termenul parentalitate a ajuns să-şi asume un sens sociologic specific, definind rolul şi autoritatea părintească atât în raport cu copiii lor, cât şi cu alţi actori sociali care au implicaţii asupra dezvoltării psiho-socio-educaţionale a acestora (medicii, psihologii, asistenţii sociali şi educatorii) (Raffaetà, 2016, p. 38).

Sociologul, antropologul, etnologul polonez Bronislaw Malinowski (1884-1942) într-un studiu antropologic publicat în 1930 descrie conceptul de „parenthood" sau creştere a copiilor din perspectiva funcţiilor pe care le exercită părinţii asupra copiilor lor (de la momentul conceperii copilului, şi până la vârsta adultă). În anul 1960, conceptul de parenthood se face prezent şi în sfera abordării psihanalitice, fiind definit ca reprezentând un „construct de poziţii parentale în raport cu procesul psihic de a deveni părinte". Termenul de „parenhood" provine din limba engleză şi se referă la statutul de părinte, calitatea de a fi mamă sau tată din punct de vedere psihologic, social şi legal, pe când termenul de „parenting", care provine tot din limba engleză, face referire la „exercitarea rolului de părinte din perspectiva a ceea ce poate percepe şi primi copilul" (comportamente parentale, practici parentale, competenţe parentale), sau „în ceea ce poate experimenta părintele însuşi" (atitudini parentale, stresul parental, cogniţiile parentale). În Franţa, cercetătorii şi practicienii au atribuit trei dimensiuni sau axe interdependente pentru descrie cât mai bine acest concept de parentalitate: experienţa parentalităţii, practica parentalităţii şi responsabilitatea parentalităţii (Lacharité et al., 2015, p. 3).

3. Caracteristici şi dimensiuni ale parentalităţii

3.1. Experienţa parentalităţii

Experienţa parentalităţii cuprinde gândurile şi sentimentele generate de rolul de părinte. Această componentă abordează în mod direct lucruri precum atitudini, credinţe şi valori ale părinţilor, satisfacţia părinţilor, sentimente de eficienţă parentală, stres parental şi suferinţă parentală. De asemenea, în această componentă pot fi incluse necesităţile părintelui de sprijin extern, sentimentul de a fi susţinut, sentimentul de a forma legături cu o altă persoană din reţeaua de sprijin, adesea soţul sau soţia şi nevoia de colaborare cu alte persoane, profesionişti din domeniul psiho-medico-socio-educaţional sau religios, pentru a face faţă sarcinilor şi a-şi îndeplini responsabilităţile părinteşti într-un mod adecvat.

Experienţa parentală cuprinde două dimensiuni, una afectivă şi una cognitivă. Dimensiunea afectivă este caracterizată de emoţiile care apar la părinte şi de modul în care le gestionează, dar şi de emoţiile pe care le exprimă copilul şi modul în care părintele răspunde emoţional, deoarece „copii nu sunt doar o extensie a celor care îi îngrijesc, ci sunt indivizi distincţi cu propriile drepturi" (Schaffer, 2005, p. 25).

Această dimensiune include şi tensiunile pe care le experimentează părintele ca urmare a exercitării mai multor roluri sociale, precum şi reprezentările mentale şi stările psihologice pe care le are şi cu care trebuie să negocieze în mod regulat în contextul interacţiunilor cu copilul său.

Dimensiunea emoţională a experienţei parentale priveşte repercusiunile emoţionale care decurg din relaţiile interpersonale pe care părintele le formează cu alte persoane care sunt în contact cu copilul său, precum profesorii, medicii sau alţi profesionişti. Dimensiunea cognitivă face posibilă conştientizarea şi asumarea rolului parental şi are influenţe directe asupra dezvoltării bio-psiho-sociale a copilului. Această dimensiune acoperă înţelegerea personală pe care o persoană o atribuie cerinţelor, drepturilor şi privilegiilor care însoţesc rolul de părinte. De asemenea, putem include în această dimensiune modul în părinţii au tendinţa de a se autoevalua în raport cu alţi părinţi şi modul în care reacţionează şi internalizează aprecierile care sunt făcute de alţi oameni vis-a-vis de abilităţile lor parentale.

3.2. Practica parentalităţii

Practica parentală constituie aspectul comportamental şi interactiv al rolului de părinte. Această axă se referă la deciziile şi acţiunile concrete pe care părintele le ia atunci când are grijă de un anumit copil. Aceasta include cel puţin trei elemente distincte:

a) forme de implicare a părinţilor în interacţiunile pe care le realizează cu copilul lor: de exemplu, sensibilitatea părinţilor, apropierea părinţilor faţă de copil, controlul parental exercitat, stilul parental manifestat şi stabilirea limitelor şi regulilor copilului;
b) disponibilitatea fizică şi psihologică a părintelui faţă de copil: de exemplu, timpul alocat copilului, atenţia dedicată exclusiv copilului; stabilirea rutinelor zilnice, modul în care cunoaşte şi răspunde nevoilor de dezvoltare optimă ale copilului, asigurarea unui climat stabil şi securizat copilului;
c) acţiunile indirecte pe care părintele le întreprinde pentru atingerea potenţialului maxim al copilului: de exemplu, facilitarea accesului copilului la servicii de tip after-school sau la diferite activităţi sportive, recreative, de petrece a timpului liber, pasiuni, dezvoltarea unei relaţii de încredere cu educatorii, medicul de familie, cunoaşterea grupului de prieteni ai copilului, atât din zona din proximitatea copilului, cât şi din zona online.

Conceptul de parentalitate este, de asemenea, strâns legat o serie de funcţii parentale specifice, precum funcţia de protecţie sau de îngrijire. Trebuie remarcat faptul că elementele incluse sub această axă constituie contribuţia unică a părintelui la ceea ce Bronfenbrenner numeşte procesele de dezvoltare proximală a copilului, adică

ceea ce copilul învaţă direct din relaţia cu părintele său, în special pentru a-şi construi propria identitate şi a-şi dezvolta abilităţile emoţionale, cognitive şi sociale.

3.3. Responsabilitatea parentală

Pentru analiza calităţii îngrijirii exercitate la distanţă de către părintele migrant şi a evidenţia caracteristicile specifice parentalităţii la distanţă, considerăm utilă analiza responsabilităţilor parentale şi modalităţile în care acestea sunt construite şi asumate de către aceştia (D. Cojocaru, 2008, p. 56).

Axa responsabilităţii părinteşti se referă la ansamblul de drepturi, îndatoriri, obligaţii morale şi legale, pe care o persoană le dobândeşte atunci când devine părinte. De asemenea, acest aspect este cel care, într-o societate dată, plasează părintele într-o relaţie de rudenie cu copilul şi ceilalţi membri ai familiei. Astfel, nu doar dimensiunea legală a responsabilităţii părinteşti este evidenţiată aici, ci este şi dimensiunea socio-culturală a acestei responsabilităţi şi interacţiunea dintre aceste două dimensiuni.

Axa responsabilităţii parentale include şi modul în care un părinte negociază valorile şi normele comunităţii culturale din care face parte. Această comunitate poate fi caracterizată de norme şi valori omogene sau eterogene, ce pot influenţa comportamentul părinţilor.

De asemenea, de menţionat este faptul că axa responsabilităţilor parentale este influenţată direct de cadrul judiciar şi de procedurile legale care reglementează şi efecte asupra sferei parentalităţii şi a drepturilor copilului (precum Legea 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, Legea asistenţei sociale 292/2011 sau Hotărârea de Guvern nr. 695/2015, Legea 273/2004 privind procedura adopţiei). Aici sunt incluse şi cazurile legate de disputa dintre părinţi în ceea ce priveşte exercitarea drepturilor asupra copilului, măsurile de protecţie specială care pot fi dispuse, precum şi procedura adopţiei naţionale şi internaţionale.

În literatura de specialitate, sunt descrise patru funcţii şi responsabilităţi legate de parentaltiate: a) acoperirea nevoilor de bază ale copiilor (asigurarea resurselor şi îngrijirea mediului domestic); b) protecţia copiilor; c) sprijinirea dezvoltării fizice şi psihice a copiilor şi d) reprezentarea intereselor copiilor în comunitate (D. Cojocaru, 2008, p. 56).

Deprivatizarea mediului familial, acompaniat de intruziunea diverselor instituţii în spaţiul domestic şi de influenţa mass-media în construirea realităţilor sociale, pun familia într-o situaţie marcată de nevoia unui sprijin extern (Cojocaru, Ş. & Cojocaru, D., 2011a, p. 11)

Aşadar, în societatea contemporană, conceptul de familie este strâns legat de termenul de parentalitate. O altă definiţie, descrie parentalitatea ca fiind „un termen umbrelă care acoperă o diversitate de activităţi şi abilităţi îndeplinite de către adulţii care asigură creşterea şi îngrijirea unui copil” (Arandell, apud. Cojocaru, 2008, p. 49). Un răspuns la întrebarea, cum de unii părinţi reuşesc să-şi exercite în mod responsabil şi adecvat rolul de părinte de la distanţă şi să menţină relaţii pozitive cu ceilalţi membrii ai familiei, este oferit de Terry Arandell (1977), care afirmă că „parentalitatea este situată în timp şi spaţiu; ea nu se desfăşoară într-un vid social, ci este mai degrabă

interrelaţionată integral şi modelată de modificările demografice, evenimentele istorice şi pattern-uri, normele culturale şi valorile, sistemele de stratificare socială, dezvoltările şi aranjamentele familiale şi mutaţiile în organizarea şi structura societăţii" (Arandell, apud. Cojocaru, Ş. & Cojocaru, D., 2011b, p. 33).

Parentalitatea transnaţională poate fi privită ca fiind „un proces social, caracterizat de dinamism, deschidere şi mutabilitate, care evidenţiază modurile în care copiii sunt crescuţi, îngrijiţi şi socializaţi. (Arandell, apud. Cojocaru, Ş. & Cojocaru, D., 2011a, p. 10), în ciuda distanţei fizice.

Importanţa definirii parentalităţii este dată de faptul că aceasta reglementează „conţinutul raporturilor şi influenţează, în măsura variabilă pe scara timpului istoric şi de la cultură la cultură, viaţa socială în ansamblu" (Iluţ, 2005, p. 89). Totodată, parentalitatea desemnează obligaţiile şi drepturile sociale ale părinţilor, indiferent de sexul lor, în raport cu copiii şi implică diverse comportamente, abilităţi şi obiective învăţate prin participarea la comunitatea socială.

Dacă ne raportăm la principala caracteristică a parentalităţii la distanţă, aceasta este reprezentată de capacitatea înnăscută a fiinţei umane de a îngriji, adapta şi empatiza şi de flexibilitatea acesteia în timp, sub aspectul modificărilor survenite în urma procesului învăţării sociale, care poate afecta într-un mod pozitiv sau negativ relaţia dintre părinte-copil. În limbajul juridic, conceptul de parentalitate tinde să se substituie noţiunilor de „maternitate" şi „paternitate". Poziţia de părinte este sinonimă cu cea de „competenţă şi certitudine cognitivă şi intelectuală, în timp ce copilăria echivalează cu absenţa cunoştinţelor şi abilităţilor, respectiv cu neputinţa„. A fi părinte înseamnă a transmite, respectiv a acţiona ca intermediar între societate şi copii" (Costăchescu, 2017, pp. 51–52), pe când, „a fi copil înseamnă a primi (a recepta) mesajul pe care părinţii îl transmit" (Stănciulescu, apud. Costăchescu, 2017, p. 52).

În altă manieră, a fi părinte este de obicei descris ca „un loc de muncă dificil" (Raffaetà, 2016, p. 38), în care eşti în permanenţă angrenat pentru a satisface pe deplin nevoile specifice copilului. Acelaşi autor consideră că nu putem decât să ne imaginăm cum ar putea fi pentru un părinte migrant într-o ţară nouă. În ciuda relevanţei sale practice, acest subiect a fost puţin cercetat şi atunci când a fost cercetat, a fost corelat doar tangenţial cu alte subiecte de cercetare (Raffaetà, 2016, p. 38)

Lipsa figurii materne sau paterne în viaţa copilului poate conduce la situaţia în care, mesajul, despre care se face referire mai sus, să sufere modificări nedorite şi să influenţeze într-un mod negativ creşterea şi dezvoltarea acestuia, sau la situaţia în care copilul să fie nevoit să preia un mesaj neadecvat din partea persoanelor aflate în imediata apropiere, sau faţă de care acesta a dezvoltat relaţii personale (rude, prieteni, colegi ș.a).

Totuşi, definirea parentalităţii rămâne dificil de realizat în contextul complexităţii vieţii familiale şi sociale, a practicilor şi aranjamentelor parentale diferite şi a migraţiei. În trecut, parentalitatea se referea la faptul că „cineva era responsabil de copiii rezultaţi în urma reproducerii biologice, în timp ce astăzi, foarte multe tipuri de indivizi pot fi denumiţi părinţi" (Hamner, Turner, apud. Cojocaru, 2008, p. 49). Este bine cunoscut faptul că în timp, ideea de familie a suferit numeroase modificări, ajungându-se la

situații în care copiii, din diverse motive, să nu poată fi îngrijiți și ocrotiți de către proprii părinți. Cercetările actuale arată faptul că noțiunea ideală de părinte este dată de cultura și normele fiecărei societăți în parte și nu poată fi unanim înțeleasă (Sellenet, 2013), însă este unanim acceptat faptul că funcția de părinte poate fi considerată ca fiind cea mai responsabilă și nobilă funcție umană (Cuznețov, 2019, p. 2).

Termenul de parentalitate poate fi privit ca fiind conceptul cheie prezent pe orice agendă socială a familiei, „fiind studiat pe larg pentru rolul său critic în învățarea și dezvoltarea copiilor" (Ma, 2020, p. 831). Acest conceptul de „parentalitate" face referire mai curând la „exercitarea atribuțiilor de părinte și îndeplinirea acțiunilor necesare acestei funcții", însă observăm că noțiunea de parentalitate suferă în permanență schimbări date de evoluția societății „care îi determină atât conținutul cât și sfera". (Preda & Ovidenie, 2011, p. 7).

În România, parentalitatea (parentingul) nu a reprezentat o prioritate pentru politicile educaționale românești. În *Studiu Privind Necesitatea Implementării Strategiei Naționale Integrate de Formare și Dezvoltare A Competențelor Parentale*, care a stârnit o serie lungă de dezbateri în societate, se face trimitere la necesitatea formării și dezvoltării abilităților parentale, atrăgându-se atenția asupra importanței asigurării unui sprijin real familiei din partea Statului pentru a fi garantate oportunități de dezvoltare egale pentru toți copiii și tinerii. (Preda & Ovidenie, 2011, p. 9).

Termenul de parentalitate a constituit și constituie prilej de ample dezbateri și discuții tensionate între mai multe discipline. Acest concept relativ tânăr, este descris făcând trimitere la noțiunile de copil și familie. Plecând de la acest element unanim acceptat de specialiști din diferite domenii, asupra noțiunii de parentalitate s-au dezvoltat o varietate de idei și înțelesuri, date de expertiza și rezultatele teoreticienilor și practicienilor din domeniul psiho-socio-juridic. Conceptul de parentalitate a stârnit controverse aprinse și între specialiști din cadrul aceluiași domeniu de studiu, dar de această dată, între teoretici și practicieni, mizele fiind foarte mari. Important de menționat este că noțiunea de parentalitate s-a dezvoltat în jurul sferei protecției copilului, în încercarea de a decripta și explica sintagma „interesul superior al copilului". De menționat este de asemenea că parentalitatea a fost de un real interes numai în situațiile în care se afla în criză, când familia se afla în dificultate sau apar probleme de ordin demografic.

În țările dezvoltate, atât sociologii, cât și factorii de decizie pun un mare accent pe relația părinte-copil încă de la nașterea copilului, deoarece au înțeles faptul că acesta este mecanismul principal pentru dezvoltarea și progresul societății și a unei noi generații care să contribuie efectiv în acest sens pentru atingerea bunăstării colective (Seltzer & Bianchi, 2013, p. 276). Contextul actual, în care migrația se produce relativ ușor, relația dintre părinte-copil suferă anumite schimbări, asupra cărora se cer anumite intervenții din exterior, pentru diminuarea sau înlăturarea efectelor negative.

Specialiștii din domeniul psiho-social au constatat că parentalitatea nu poate fi studiată independent de noțiunile de copil și de familie, acestea aflându-se într-o relație de reciprocitate, astfel toate demersurile întreprinse în sprijinul familiei au avut ca principal obiectiv îmbunătățirea abilităților parentale. Alți autori, consideră că

„parentalitatea îi permite adultului să preia, să readucă, să transpună şi să re/editeze în relaţiile sale cu copilul un ansamblu de elemente comportamentale şi relaţionale din familia sa de origine şi din propria copilărie (indiferent de faptul calităţii acestora)" (Cuzneţov, 2019, p. 3). Prin urmare, parentalitatea descrie o serie de „bune practici", un set de reguli normative, care conferă cadrul ideal părinţilor pentru a-şi dezvolta abilităţile parentale, în aşa fel încât să poată asigura un mediu familial propice atingerii potenţialului maxim de dezvoltare al copilului.

Conceptul de parentalitate (în engleză „parenting") a fost folosit iniţial către cercetătorul Benedeck în încercarea de a identifica o constantă a procesului psiho-afectiv prin care trec doi parteneri pentru a deveni părinţi. Autorul consideră că „a fi părinte nu este nici un dat biologic, nici un dat social, ci rolul unui proces complex de maturizare psihică" (Benedeck, apud. Sellenet, 2013, p. 13).

În fapt, autorii atrag atenţia asupra faptului că parentalitatea, deşi este în strânsă corelaţie cu noţiunea de copil, nu înseamnă că poate fi descrisă doar prin a da viaţă unui copil şi a dobândi implicit statutul de părinte, ci implică mai curând mecanisme psihice conştiente şi subconştiente mult mai complexe, care facilitează acest proces prin care trece o persoană pentru a deveni părinte. Autorii, fac trimitere chiar la faptul că procesul de parentalitate începe chiar înainte de a avea un copil, în aşa numitul proces de „planificare familială" (planning familial) (Boisson-Verjus, 2004, apud. Sellenet, 2013, p. 13).

4. Imagini, percepţii şi reprezentări comune asupra părinţilor români emigranţi

Atât în literatura de specialitate, la nivelul mass-mediei, cât şi în rândul populaţiei, au fost promovate îndeosebi eşecurile înregistrate de membrii familiilor transnaţionale, fiind prezentate în general, pe de o parte efectele negative întâlnite la copiii care au părinţii plecaţi la muncă în străinătate, precum abandonul şcolar, comportament predelicvent, consum de droguri ş.a, iar pe de altă parte inechităţile sociale cu care se confruntă românii aflaţi în străinătate, fiind deseori obligaţi să presteze servicii care sunt slab remunerate, în condiţii dificile, de cele mai multe ori fără un contract de muncă legal şi fără a le fi respectate drepturile prevăzute în codul muncii.

Într-adevăr, „ecuaţia îngrijirii acestor copii" (D. Cojocaru, 2008, p. 20) care au părinţii plecaţi în străinătate, este de multe ori complicată, pentru că rolul părintelui emigrant ajunge să fie exercitat aproape în integralitate în cele mai multe cazuri de către alte persoane din reţeaua de sprijin a părintelui, fie din familia extinsă, bunici, mătuşi, fie, în lipsa unor persoane suport, de către personal de specialitate din cadrul instituţiilor publice, sau organizaţiilor neguvernamentale acreditate.

Mai mult, părinţii migranţi nu doresc ca după plecarea lor, copiii rămaşi acasă să muncească în gospodărie sau să fie supuşi unor presiuni suplimentare, ci doresc în schimb să primească o educaţie de înaltă calitate şi să le fie satisfăcute nevoile materiale. În ceea ce priveşte suportul financiar pe care-l acordă părinţii plecaţi în străinătate, studiile arată că aceştia sunt consideraţi ca având mai multe resurse economice decât persoanele în grija cărora rămân copii, prin urmare, este de aşteptat ca aceştia să ofere

ajutor financiar persoanei resursă în grija căreia rămâne copilului sau membrilor familiei sale rămase în țară.

Reportajele televizate legate de „exodul românilor" au condus în mare parte la creionarea unei imagini negative asupra părinților români plecați în străinătate, atât în rândul cetățenilor de origine, cât și în rândul românilor care nu au luat această decizie de a emigra. Spre exemplu, în Italia, țara unde întâlnim cel mai mare număr de cetățeni români emigranți, aproximativ 1,2 milioane de români conform unui raport prezentat de Eurostat, se remarcă în general o tendință de etichetare a acestora în funcție de activitatea profesională prestată, ei fiind împărțiți de regulă în două categorii: în „badante" (îngrijitoare) în cazul femeilor și în „constructori" sau „șoferi" în cazul bărbaților, domeniul agriculturii rămânând unul practicat atât de femei, cât și de bărbați.

Dacă ne raportăm la cauzele migrației, observăm că principala cauză a emigrării masive este dată de lipsa locurilor de muncă, a oportunităților de angajare, sau a nemulțumirilor legate de veniturile realizate ca urmare a eforturilor depuse în activitatea prestată. Paradoxul este că, în multe situații, părinții plecați în străinătate se confruntă cu aceleași probleme și în țara de destinație, fiind deseori discriminați la locul de muncă, însă se remarcă o tendință în general a acestor părinți de a face față aparent mai ușor provocărilor întâmpinate în țara de destinație, comparativ cu țara de origine, deoarece motivația de a reuși în plan profesional și de a sprijini financiar membrii familiei rămase acasă, este relativ mai crescută.

În pofida imaginei negative care este atribuită părinților care se află plecați în la muncă în străinătate, aceștia au tendința de a-și urmări bine scopul și obiectivele stabilite înainte de emigrare, dezvoltând în general o bună capacitate de reziliență.

5. Concluzii:

„Familiile transnaționale reprezintă un grup din ce în ce mai important" (Mazzucato et al. 2015, apud. Bordone & De Valk, 2016, p. 268) de aceea necesită o mai mare atenție pentru a se identifica și descrie în profunzime modul în care se negociază sprijinul și are loc interacțiunea între membrii familiei pentru a menține legăturile personale chiar și peste granițe.

Acest fenomen al familiilor transnaționale nu este nou, scrierea ficțională furnizând numeroase povești despre astfel de familii cu mult timp înainte de apariția științelor sociale. În fapt, familiile transnaționale apar ca urmare a deplasării oamenilor dintr-o anumită zonă în alta, care fie aleg singuri să migreze din considerente personale pentru a profita de anumite oportunități și a-și crea un trai mai bun, fie sunt constrânși de anumite circumstanțe externe, precum sărăcia, calamități naturale, dezastre naturale sau războaie. Prin urmare, putem afirma că familiile transnaționale nu se limitează doar la migrațiile globale contemporane, ci ele au făcut parte din experiența istorică a migrației (Foner 2005, apud. Herrera, 2013, p. 479).

Raportat la parentalitatea transnațională, observăm că studiile arată că unii părinți reușesc să își îndeplinească rolul de părinte de la distanță în ciuda tuturor provocărilor întâmpinate, cu ajutorul noilor tehnologii care facilitează comunicarea online, iar acest nou tip de parentalitate capătă o deosebită importanță în contextul

globalizării şi al deplasărilor tot mai mari de populaţie dintr-o ţară în alta, fie pentru perioade scurte de timp sau mai lungi.

Cercetările efectuate asupra familiilor transnaţionale pot de asemenea contribui la viitoare studii antropologice asupra creşterii copilului, luând în considerare modul în care instituţiile locale care ghidează normele familiale se schimbă ca urmare a condiţiilor moderne ale migraţiei internaţionale (Mazzucato & Schans, 2011, p. 709).

BIBLIOGRAPHY

Aranda, E. M. (2003). Global Care Work and Gendered Constraints: The Case of Puerto Rican Transmigrants. *Gender and Society*, *17*(4), 609–626.

Bolboceanu, A., Pavlenko, L., Batog, M., Vrabii, V., Cucer, A., Furdui, E., & Mihailov, V. (2018). *Repere conceptuale ale asistenței psihologice în învățarea pe tot parcursul vieții* (A. Bolboceanu, Ed.). Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei.

Bordone, V., & De Valk, H. A. G. (2016). Intergenerational Support among Migrant Families in Europe. *Springer European Journal of Ageing*, *13*, 259–270. https://doi.org/10.1007/s10433-016-0363-6

Bryceson, D. F. (2019). Transnational Families Negotiating Migration and Care Life Cycles across Nation-State Borders. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *45*(16), 3042–3064. https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1547017

Christakis, N. A., & Fowler, J. H. (2015). *Connected. Puterea surprinzătoare a reţelelor sociale şi felul în care ne modelează viaţa* (L. M. Baban, Trad.). Curtea Veche.

Cojocaru, Ştefan, & Cojocaru, D. (2011a). *Educaţia parentală în România*. Alpha MDN.

Cojocaru, Ştefan, & Cojocaru, D. (2011b). *Optimizarea strategiilor de recrutare a părinţilor şi de consolidare a practicilor parentale dezvoltate în timpul cursurilor de educaţie parentală*. Alpha MDN.

Cojocaru, D. (2008). *Copilăria şi construcţia parentalităţii: Asistenţa maternală în România*. Polirom.

Costăchescu, D. (2017). *Parentalitate timpurie. Individualizare şi risc. Parentalitatea copiilor cu copii*. Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".

Cuzneţov, L. (2019). Educaţia părinţilor în contextul analizei impactului miturilor familiale şi al fenomenelor psihodinamice asupra relaţiei părinte-copil. *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie şi practică educaţională*, *3(115)*, 2–7.

De Haan, M. (2011). The Reconstruction of Parenting after Migration: A Perspective from Cultural Translation. *Human Development*, *Vol. 54*(No. 6), 376–399. https://doi.org/10.1159/000334119

Dito, B., Mazzucato, V., & Schans, D. (2016). The Effects of Transnational Parenting on the Subjective Health and Well-Being of Ghanaian Migrants in the Netherlands. *Population, Space and Place*, *23*. https://doi.org/10.1002/psp.2006

Ducu, V., & Roth, M. (2009). *Maternitatea transnaţională: Cazul femeilor din România: Vol. Vol. 18* (Academia Română-Filiala Cluj-Napoca Institutul de Istorie „George Barițiu" Departamentul de Cercetări Socio-Umane). Argonaut.

Haagsman, K., Mazzucato, V., & Dito, B. B. (2015). Transnational Families and the Subjective Well-being of Migrant Parents: Angolan and Nigerian Parents in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, *38*, 2652–2671. https://doi.org/10.1080/01419870.2015.1037783

Herrera, G. (2013). Gender and International Migration: Contributions and Cross-Fertilizations. *Annual Review of Sociology*, *39*, 471–489. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071811-145446

Holden, G. W. (2015). *Parenting: A Dynamic Perspective* (2nd ed). Sage Publications, Inc.

Lacharité, C., Pierce, T., Calille, S., Baker, M., & Pronovost, M. (2015). *Penser la parentalité au Québec: Un modèle théorique et un cadre conceptuel pour l'initiative perspectives parents*. Université du Québec à Trois-Rivières. Centre d'études interdisciplinaires sur le développement de l'enfant et la famille.

Lupu, A. L. (2011). *Migraţiile internaţionale şi funcţia socializatoare a familiei*. Teză de doctorat.
Ma, J. (2020). Parenting in Chinese Immigrant Families: A Critical Review of Consistent and Inconsistent Findings. *Springer Science+Business Media, LLC, part of Springer Nature 2019*, *Journal of Child and Family Studies* (29), 831–844. https://doi.org/10.1007/s10826-019-01642-y
Mareş, G. (2015). Parenting Paradigms in Today`s Romanian Society. *Gymnasium, Scientific Journal of Education, Sports, and Health*, *Vol. XVI/2015*(No. 1 Supplement), 203–2016.
Mazzucato, V., & Schans, D. (2011). Transnational Families and the Well-Being of Children: Conceptual and Methodological Challenges. *Journal of Marriage and Family*, *73*, 704–712. https://doi.org/DOI:10.1111/j.1741-3737.2011.00840.x
Preda, V., & Ovidenie, A. (2011). *Studiu privind necesitatea implementării Strategiei Naţionale Integrate de Formare şi Dezvoltare a Competenţelor Parentale*. Alpha MDN.
Raffaetà, R. (2016). Migration and Parenting: Reviewing the Debate and Calling for Future Research. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, *12*(1), 38–50. https://doi.org/10.1108/IJMHSC-12-2014-0052
Saraceno, C. (2016). *Coppie e famiglie. Non è questione di natura* (Feltrinelli).
Schaffer, H. R. (2005). *Introducere în psihologia copilului* (T. Ionescu, Trad.). A.S.C.R (Asociaţia de Ştiinţe Cognitive din România).
Sellenet, C. (2013). *Parentalitatea pe înţelesul tuturor. Pertinenţa şi derivele unui concept* (E. Cojocariu, Trad.). Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".
Seltzer, J. A., & Bianchi, S. M. (2013). Demographic Change and Parent-Child Relationships in Adulthood. *Annual Review of Sociology*, *Vol. 39*, 275–290. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071312-145602
Sørensen, N. N., & Vammen, M. I. (2014). Who Cares? Transnational Families in Debates on Migration and Development. *Danish Institute for International Studies, DIIS*, *16*(2), 89–108.
Zentgraf, M. K., & Chinchilla, N. S. (2012). Transnational Family Separation: A Framework for Analysis. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *Vol. 38*. https://doi.org/10.1080/1369183X.2011.646431

Legislaţie:

Hotărârea Nr. 691 din 19 august 2015
Legea Nr. 272 din 21 iunie 2004 *** Republicată privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului
Legea asistenţei sociale 292/2011
Legea Nr. 273/2004 din 21 iunie 2004 *** Republicată privind procedura adopţiei